

eISSN: 2524-0072

2024 | 63

Електронний журнал

НАЦІОНАЛЬНА
ФІЛІА НАН УКРАЇНИ

ЕКОНОМІКА та СУСПІЛЬСТВО

Редакційна колегія

Головний редактор журналу:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії журналу:

Баженков Євген Володимирович, доктор економічних наук, доцент, директор Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Васиївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Князевич Анна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку, Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця (Польща).

Ковбас Галина Іванівна, кандидат економічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Котенко Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнського національного технічного університету

Кузіна Руслана Вілїївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету.

Македон Вячеслав Владиславович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мартинюк Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, Міжнародний гуманітарний університет.

Масленніков Євген Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Нямецук Ганна Валеріївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки та публічного управління і адміністрування Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Підгірна Валентина Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Плинокос Дмитро Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва торгівлі та біржової діяльності Національного університету «Запорізька політехніка».

Прохорчук Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права».

Сокровольська Наталія Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Pawel Czarnecki, Prof., dr hab., Rector of Warsaw Management University (Poland).

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЇХ РОЛЬ У ЗМІНІ БІЗНЕС-ПАРАДИГМИ КОМПАНІЙ

Світлана Бреус, Олександр Цимбаленко, Микита Глухов

Переглядів статті: 11 | Завантажень PDF: 8

 PDF

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ірина Фурман, Віктор Дмитрик

Переглядів статті: 10 | Завантажень PDF: 6

 PDF

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ТА СТІЙКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

Поліна Юр'єва

Переглядів статті: 9 | Завантажень PDF: 8

 PDF

ГАРМОНІЗАЦІЯ СХІДНОЇ ФІЛОСОФІЇ ФІНАНСІВ В АРХІТЕКТОНІЦІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Олена Катрич

Переглядів статті: 8 | Завантажень PDF: 3

 PDF

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Василь Балдинок

Переглядів статті: 8 | Завантажень PDF: 4

 PDF

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ТА КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА: ДОСВІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Людмила Безугла, Іван Лазакович

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 6

 PDF

АЛГОРИТМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Анатолій Лівінський, Тетяна Шабатура, Ганна Дідур

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 5

 PDF

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

Євген Іонін, Віталій Загородний

Переглядів статті: 7 | Завантажень PDF: 3

 PDF

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-29>

УДК 334.021

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS

Балдинюк Василь Михайловичкандидат наук з державного управління, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9014-8866>**Baldynyuk Vasyl**

Vinnytsia National Agrarian University

У статті розглядається сутність співробітництва між територіальними громадами в Україні, вказуючи на його важливість у процесах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. Зазначається, що завдяки реформам в цій сфері, громади отримали більше можливостей для співпраці на договірних засадах, що сприяє ефективному об'єднанню фінансових ресурсів та вирішенню спільних завдань. Виокремлено переваги такого співробітництва, як оптимізація процесів та залучення кваліфікованого персоналу. Основною метою співпраці вважається покращення якості життя мешканців громади через розвиток інфраструктури та підвищення ефективності послуг. Акцентується увага на тому, що співробітництво ґрунтується на домовленостях, спрямованих на спільне вирішення проблем розвитку, що є запорукою успішного розвитку суспільства. Висновок робиться про те, що спільне фінансування проєктів між громадами підсилює їхні економічні зв'язки, стимулює економічний розвиток та поліпшує якість сервісу та інфраструктури, сприяючи розвитку нового бізнесу.

Ключові слова: територіальні громади, співробітництво, децентралізація, реформування, місцеве самоврядування, міжмуніципальне співробітництво.

The article reveals the essence of cooperation between territorial communities in Ukraine. It is indicated that the cooperation of territorial communities is one of the important directions of implementation of the processes of reforming local self-government and decentralization of power in Ukraine. It was emphasized that the decentralization reform gave a noticeable impetus to deepening the practice of such community cooperation on a contractual basis, because with the expansion of the powers of local self-government bodies, they have more opportunities and ways of cooperation with other interested communities. It is noted that the advantages of inter-municipal cooperation are the ability of territorial communities to effectively combine financial resources and jointly solve tasks that are difficult to perform individually. It is emphasized that the cooperation of communities allows to optimize work and management processes due to attracting more qualified personnel, reducing the cost of production and building effective logistics. It has been proven that the essence of cooperation is that territorial communities combine their efforts and resources to solve existing problems of their own development on a contractual basis. It was emphasized that the ultimate goal of cooperation should be to improve the quality of life of community residents. It was found that the main tasks of the cooperation of territorial communities are the improvement of the quality of services, the development of infrastructure, as well as the improvement of the efficiency of the relevant local self-government bodies. It is indicated that cooperation between territorial communities is based on agreements that allow to combine efforts and resources to solve common development problems. It was emphasized that cooperation is the key to the development of any society. It was concluded that the activation of joint financing of projects by territorial communities strengthens economic ties between them, accelerates economic processes within territorial communities, improves service and infrastructure, which contributes to the attractiveness of new business creation.

Keywords: territorial communities, cooperation, decentralization, reform, local self-government, inter-municipal cooperation.

Постановка проблеми. Однією з ключових цілей децентралізаційних процесів у місцевому самоврядуванні та територіальній

організації влади в Україні було створення спроможних територіальних громад. Ці громади отримали здатність самостійно вирі-

шувати місцеві питання та забезпечувати надання публічних послуг, таких як житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, культура, інфраструктурний розвиток і т. д., за мінімальні витрати з державного бюджету. Механізм співпраці між цими громадами, розпочатий у 2014 році, є важливим як з економічної точки зору, так і для розвитку їхнього економічного потенціалу.

Наразі, у контексті децентралізації публічного управління та завершення об'єднання територіальних громад, постають нові виклики у сфері міжмуніципального співробітництва, зокрема, пов'язані з формуванням складних міських громад, що включають прилеглі сільські території. Це, безумовно, вимагатиме вдосконалення механізмів співпраці територіальних громад з огляду на необхідність розвитку їхньої економічної бази.

Проблематика розвитку та співпраці територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні на сьогоднішній день залишається актуальною і викликає значний інтерес серед вітчизняних науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика співробітництва територіальних громад отримала висвітлення в працях низки вітчизняних вчених, серед яких, Антонюк Н. А., Процик О. С., Любка В. В., Жеребук Ю.-Д. Р., Савка В. Б. [1], Бурик З. М. [2], Васьківська К. В., Пелехатий А. О., Галімух Ю. О., Лозінська Л. Д. [5], Врублевський О. [6], Галгаш Р. А., Семененко І. М., Білоус Я. Ю., Івченко Ю. А. [7], Західна О. Р., Вацяк Д. І., Жовтяк К. В. [9], Ситник Н. С., Жовтяк К. В. [12], Татарчук Т. [13], Томашук І. В., Томашук І. О. [14–16], Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. [19] та ін.

У своїх дослідженнях, Бурик З.М. зауважує, що основним аспектом новостворених об'єднаних територіальних громад є не лише їх об'єднання, але й створення нового бачення і перспектив, яке дозволяє підвищити їхню ефективність та досягати сталого розвитку [2]. Ситник Н. С. та Жовтяк К. В. у своїх дослідженнях підкреслюють актуальність та інноваційність міжмуніципального співробітництва в сучасних громадах України. Проте це також вказує на те, що створені територіальні громади не можуть функціонувати абсолютно незалежно і потребують додаткової підтримки у вирішенні різноманітних завдань [12]. Незважаючи на значну кількість досліджень даного питання, сучасні проблеми та можливості співробітництва територіальних

громад України потребують більш глибокого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досвід утворення об'єднаних територіальних громад в Україні та сучасні тенденції у формуванні місцевих фінансів свідчать про те, що не всі громади є повністю самодостатніми та здатними забезпечити належний рівень вирішення місцевих питань, незалежно від їх території, населення або інших економічно-демографічних показників.

Співпраця включає в себе об'єднання фінансових ресурсів, кваліфікаційних кадрів, досвіду і зусиль декількох окремих громад для спільного вирішення соціально-економічних проблем. Це не вимагає безпосереднього створення нових адміністративних одиниць, але дозволяє громадам підвищити ефективність використання їхніх ресурсів та реалізувати більш масштабні та ефективні проєкти регіонального розвитку.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті - визначити напрямки оптимізації співробітництва територіальних громад як інструменту стимулювання територіального розвитку, ґрунтуючись на вивченні чинного законодавства та вітчизняної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська реформа децентралізації, яка розпочалася у 2014 році, відкрила новий етап у розвитку місцевого самоврядування, зміцнивши роль територіальних громад у політичному та економічному житті країни. Цей процес не тільки надав громадам більше автономії та ресурсів для самостійного розвитку, але й поставив перед ними низку викликів, що потребують ефективного вирішення через співробітництво та об'єднання зусиль.

Співпраця між територіальними громадами, також відома як Міжмуніципальне співробітництво (ММС), полягає у встановленні взаємовідносин між двома або більше громадами на основі угод. Ця співпраця регулюється законом і має на меті сприяти соціально-економічному та культурному розвитку територій, покращенню якості послуг, які надаються громадянам, та більш ефективному виконанню законодавчо визначених повноважень місцевими органами влади, заснованих на спільних інтересах і цілях. Співробітництво громад, або міжмуніципальне співробітництво (ММС) – це результат усвідомленого рішення, об'єктивність якого окреслюється суспільним розвитком, а не механічним виконанням нормативних актів [5].

Основна мета співробітництва полягає у поєднанні зусиль та ресурсів на основі угод для вирішення актуальних проблем розвитку. Головна ціль цього процесу - покращення якості життя членів громади та забезпечення її довгострокового сталого розвитку [3]. Співробітництво є важливим елементом для децентралізованих адміністративних систем, оскільки більша автономія громад сприяє кращим можливостям для співпраці з іншими територіальними одиницями, зацікавленими у спільних проєктах.

Необхідність співробітництва громад обумовлюється низкою причин, зокрема:

1) динаміка соціальних змін, які впливають на розвиток спільнот у різних аспектах їхньої діяльності, давно перестали обмежуватися межами однієї громади, навіть якщо ця громада охоплює кілька населених пунктів. Економічна глобалізація, урбанізаційні процеси та сучасні комунікаційні технології сприяють особистісному розвитку, підвищенню якості життя та зростанню добробуту населення;

2) потреби громад у розвитку через інвестиційні проєкти не завжди збігаються з їхніми реальними можливостями. Без достатніх фінансів, земельних та інших майнових ресурсів, а також без необхідного проєктного та управлінського досвіду, окремі громади не здатні самостійно реалізувати масштабні інвестиційні проєкти на своїй території. Такі проєкти могли б сприяти сталому розвитку майбутнього, включаючи полігони для твердих побутових відходів, інженерні мережі, транспортну інфраструктуру, соціально-культурні об'єкти та заходи з охорони навколишнього середовища. Толкованов В. В. та Журавель Т. В. у своїх працях наголошують, що «Досвід багатьох країн свідчить, що органи місцевого самоврядування (територіальні громади базового рівня) ніколи не є абсолютно самодостатніми, незалежно від їх площі та чисельності. У зв'язку з цим ММС є актуальною та інноваційною формою діяльності багатьох органів місцевого самоврядування» [11, с. 7];

3) в суспільстві відбуваються процеси, які не піддаються контролю або зупинці в рамках однієї громади. Серед них є тимчасові переміщення людей на роботу, навчання або для використання різноманітних послуг (торгівля, медичне обслуговування, культурні заходи, освіта, відпочинок, розваги та інші), обсяги яких наразі важко визначити. Проте, створення високоякісної інфраструктури

через співпрацю громад дозволяє оптимізувати кількість людей, що переміщуються в короткостроковий період на певній території та забезпечувати більш ефективне використання ресурсів. Таке співробітництво може не тільки вирішити проблеми, викликані нераціональним виконанням самоврядних функцій та неефективним використанням ресурсів громад, але й покращити організацію та управління на територіальному рівні.

Співпраця між громадами повинна бути систематизована. При створенні стратегічних планів розвитку ОТГ важливо чітко визначити напрямки, ресурси, форми та можливості для довготривалої співпраці громад. Аналіз деяких стратегічних планів виявляє відсутність розгляду потенційної взаємодії, тоді як стратегії розвитку сусідніх або наближених територіальних громад часто перекриваються, не беручи до уваги переваги, які може принести спільне використання просторових, фінансових або суспільних ресурсів [2].

Співробітництво є важливим інструментом для підвищення якості послуг, які надаються, поліпшення управління на рівні місцевого самоврядування та може виступати як тимчасовий етап під час процесу реформ у місцевому самоврядуванні та в адміністративній структурі України. Проте, наразі цей процес має свої труднощі, зокрема через недостатнє та не завжди зрозуміле інформування громадян про існуючі проєкти співробітництва та їхні результати.

Визначені Законом України «Про співробітництво територіальних громад» принципи співробітництва ґрунтуються на засадах законності, добровільності, взаємної вигоди, прозорості та відкритості, рівноправності учасників, взаємної відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати.

Територіальні громади України стали основними будівельними блоками місцевого самоврядування після реформи, започаткованої у 2014 році. Цей процес не лише передав значні повноваження від центральної влади до місцевих громад, а й відкрив нові можливості для співробітництва та розвитку. Однак, разом із новими можливостями з'явилися й нові виклики, які потребують уваги та рішень на місцевому та національному рівнях [4]. Основні проблеми територіального співробітництва наведено у табл. 1, де вказано, що однією із проблем є неоднорідність ресурсів та потенціалу територіальних громад.

Співробітництво територіальних громад України є важливим чинником їхнього ефек-

Таблиця 1

Основні проблеми територіального співробітництва

№	Назва	Сутнісна характеристика
1	Неоднорідність ресурсів та потенціалу	• Однією з основних проблем співробітництва є значна різниця у фінансових та адміністративних ресурсах між громадами. Великі міські агломерації мають куди більшій можливості порівняно з маленькими сільськими громадами, що ускладнює їхню спроможність до самостійного розвитку та взаємодії.
2	Юридичні та адміністративні бар'єри	• Законодавчо не всі аспекти співробітництва чітко регламентовані, що веде до правової невизначеності та адміністративних складнощів при реалізації спільних проєктів.
3	Відсутність досвіду та кваліфікації	• На місцевому рівні часто бракує фахівців, які могли б ефективно управляти спільними проєктами, що ускладнює процес інтеграції та використання наявних ресурсів.
4	Політичні розбіжності	• Політичні незгодженості між керівництвом громад можуть гальмувати або навіть блокувати спроби співробітництва, особливо в контексті попередніх виборчих обіцянок та різних політичних платформ.

Джерело: сформовано на основі [1]

тивного функціонування та розвитку. Воно дозволяє об'єднати ресурси та зусилля громад для вирішення спільних проблем, реалізації спільних проєктів та забезпечення кращого життя для своїх мешканців.

Можливості для співпраці між територіальними громадами в Україні численні та необхідні для розвитку та відновлення громад, особливо в часи конфліктів та постконфліктного відновлення. Уряд, місцеві лідери та міжнародні партнери відіграють ключову роль у сприянні ефективним партнерствам між громадами [16].

Співпраця між територіальними громадами може призвести до створення необхідної інфраструктури, такої як ремонт доріг, різноманітні екологічні проєкти. Кількість учасників угод про співпрацю може варіюватися від двох до двадцяти семи територіальних громад, при цьому різні угоди вирішують унікальні місцеві потреби [14; 17].

Недолік знань та досвіду в сфері співпраці є значною проблемою, яку потрібно вирішити для розширення механізмів співпраці в практиках місцевого управління. Уряд працює над поліпшенням законодавчої бази для співпраці, при цьому чинний закон вважається достатнім для розвитку міжмуниципальної співпраці в нинішніх умовах. Основні вектори можливостей співробітництва між територіальними громадами в Україні наведено у табл. 2, серед яких наголошується, що спільні проєкти можуть бути більш привабливими для міжнародних донорів та інвесторів, що відкриває нові канали фінансування та технічної допомоги для громад.

Уряд України визначив підтримку співпраці між територіальними громадами як важливий пріоритет, з Міністерством розвитку громад і територій, а також інфраструктури, яке відіграє провідну роль у просуванні таких партнерств. Уряд також визнав важливість надання тренінгів та освіти місцевим лідерам щодо практичного застосування законів і регуляцій про співпрацю.

Співпраця між територіальними громадами в Україні є критичним фактором у забезпеченні сталого розвитку, ефективного управління та добробуту громад. Уряд, місцеві лідери та міжнародні партнери повинні продовжувати співпрацювати для розширення обміну знаннями, досвідом та створення підтримуючих правових рамок для підсилення співпраці між місцевими громадами в Україні.

Хоча співробітництво територіальних громад в Україні має певні виклики, воно також пропонує значні можливості для розвитку та інтеграції. Ефективне вирішення існуючих проблем і використання наявних можливостей може значно покращити якість життя громадян та зміцнити економічне та соціальне становище України на міжнародній арені. Важливо, щоб державна політика була спрямована на підтримку і розвиток такого співробітництва через відповідне законодавство, навчання та ресурсну підтримку [7].

У своїх дослідженнях, Західна О. Р., Вацяк Д. І., Жовтяк К. В. вказують, що основною метою реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні було створення ефективних

Таблиця 2

Основні вектори можливостей співробітництва між територіальними громадами в Україні

№	Можливості	Сутнісна характеристика
1	Економічне зростання	• Співробітництво відкриває двері для масштабних інфраструктурних проєктів, спільних інвестицій, та розвитку туризму, що може значно підвищити економічний потенціал громад.
2	Покращення якості послуг	• Об'єднання ресурсів дозволяє громадам надавати послуги більш високої якості: від освіти та охорони здоров'я до місцевих транспортних систем та утилізації відходів.
3	Розширення можливостей для міжнародної допомоги та співробітництва	• Спільні проєкти можуть бути більш привабливими для міжнародних донорів та інвесторів, що відкриває нові канали фінансування та технічної допомоги.
4	Зміцнення демократії та участь громадськості	• Співробітництво може сприяти активізації громадян у процесах прийняття рішень, збільшуючи тим самим прозорість та підзвітність місцевої влади.
5	Обмін досвідом та інформацією	• Громади можуть обмінюватися досвідом роботи та кращими практиками в різних сферах діяльності. Це дозволить їм підвищити ефективність своїх дій та уникнути помилок.
6	Підвищення конкурентоспроможності	• Співпраця територіальних громад дозволяє їм підвищити свою конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.
7	Реалізація спільних проєктів	• Громади можуть співпрацювати в реалізації проєктів, які будуть вигідні для всіх учасників. Наприклад, вони можуть створити спільне підприємство, розробити та реалізувати туристичний маршрут або провести фестиваль.

Джерело: сформовано на основі [1]

громад. Під ефективністю громад розуміється їхня здатність самостійно задовольняти потреби населення у сферах освіти, соціального захисту, охорони здоров'я, культури та комунальних послуг, мінімізуючи при цьому фінансування з державного бюджету та розвиваючи місцеву інфраструктуру [9, с. 41].

Нормативно-правові засади механізму співпраці територіальних громад визначає Закон України «Про співробітництво територіальних громад». Згідно зі статтею 1 Закону «співробітництво територіальних громад – це відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень» [8]. Даним нормативно-правовим документом також визначаються основні принципи, форми, суб'єкти та сфери співробітництва адміністративно-територіальних одиниць.

Сутність співробітництва територіальних громад полягає в поєднанні їх зусиль, ресурсів і кадрів для вирішення місцевих проблем регіонального розвитку. Реформа децентралізації дала помітний поштовх до поглиблення практики такої співпраці громад на договірних засадах, адже з розширенням повноважень органів місцевого самоврядування у них з'явилося більше можливостей і шляхів співпраці з іншими зацікавленими громадами [13].

Незважаючи на достатньо сформовану законодавчу базу та створення передумов для розвитку самодостатніх громад із запровадженням децентралізації 2014 р., співробітництво територіальних громад в напрямку вирішення місцевих проблем і реалізації спільних проєктів не було досить поширеною практикою [19, с. 108].

У перший рік реформи таким інструментом співпраці скористалося декілька громад було укладено лише 2 договори. Разом із тим, щороку простежується позитивна динаміка долучення органів місцевого самоврядування до практик міжмуніципального співробітництва, зважаючи на переваги, які надає

цей інструмент для місцевого розвитку [9]. У 2018–2020 рр. відбулося суттєве прискорення динаміки співпраці між громадами – у 2,5 рази зросла кількість укладених договорів у 2019 р. А за три квартали 2020 р. уже було укладено 620 договорів, що на 22% більше, ніж у попередньому році. Станом на 10.01.2024 рік сформовано 648 територіальних громад, що на 73 більше за попередній квартал, укладено 415 договори міжмуніципального співробітництва (рис. 1).

Взаємодія між територіальними громадами відбувається на основі угод. Контракт про співпрацю між територіальними громадами передбачає укладення письмової угоди між зацікавленими сторонами, в якій визначаються терміни, формат взаємодії, зобов'язання сторін та їх відповідальності, уточнюються джерела та розміри фінансування, а також інші правові деталі [8].

Важливим у контексті співробітництва територіальних громад є питання щодо форм його реалізації. Законодавством чітко визна-

чено п'ять основних форм розвитку співпраці громад (рис. 2), які включають спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів.

Успішні приклади співробітництва між територіальними громадами в Україні включають партнерство громад під час воєнного стану та повоєнного відновлення. Це було обговорено на експертному засіданні «Співробітництво територіальних громад задля відновлення та розвитку», де команда Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, представники Уряду, голів територіальних громад та міжнародних партнерів обговорювали питання партнерства громад у важких умовах. Іншим прикладом успішного співробітництва є активізація міжнародного співробітництва територіальних громад протягом двох років повномасштабної війни.

За даними опитування, 45% територіальних громад, які мали досвід співробітництва,

Рис. 1. Показники співробітництва територіальних громад України станом на 10.01.2024

Джерело: сформовано на основі [10]

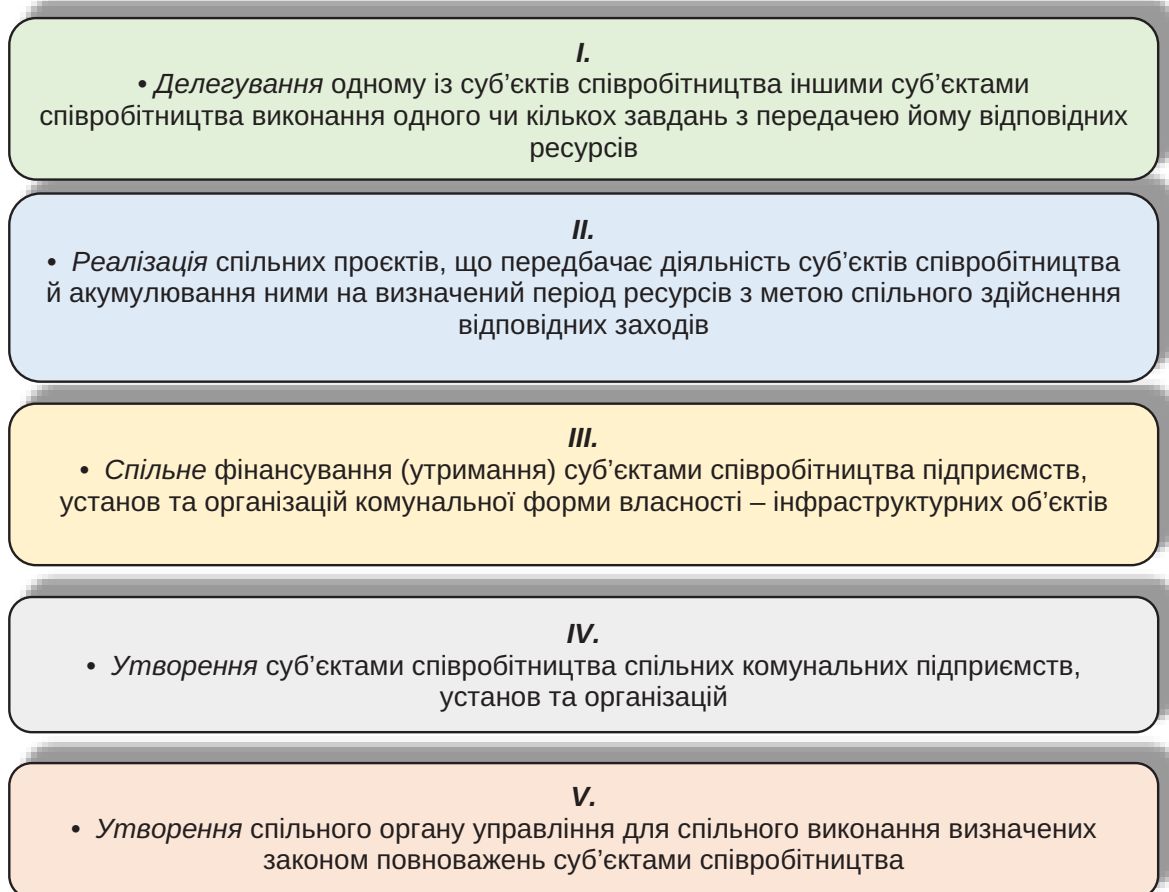

Рис. 2. Форми співробітництва територіальних громад в Україні

Джерело: сформовано на основі [8]

брали участь в одному співробітництві, 30% – у двох або трьох, а 25% – більше трьох [18].

Крім того, розробляються пропозиції щодо вдосконалення супроводу міжмуніципального співробітництва, які мають на меті максимально розширити можливості застосування інструменту міжмуніципального співробітництва. Ці приклади демонструють, що партнерство та співпраця між територіальними громадами можуть бути успішними та ефективними, навіть у складних умовах.

Для повноцінної реалізації й отримання всіх можливих переваг, механізм розвитку співробітництва територіальних громад в Україні потребує свого вдосконалення, насамперед у таких напрямках:

- активна розробка та впровадження програм навчання та кваліфікаційного вдосконалення для працівників органів місцевого самоврядування, зосереджених на ефективному використанні механізмів міжмуніципальної взаємодії;

- держава активно заохочує співробітництво між громадами, наприклад, через

передачу об'єктів державної власності у комунальну власність, виділення цільових трансфертів чи алокацію коштів з Державного фонду регіонального розвитку для суб'єктів міжмуніципального співробітництва [6, с. 26];

- залучення громадськості до діалогу щодо проєктів угод про партнерство, а також до стратегічних аспектів діяльності громади, де можливе використання цього підходу;

- знаходження можливостей та залучення коштів від грантових програм та державно-приватного партнерства для втілення проєктів у контексті співпраці між територіальними громадами.

Відповідно до результатів моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10.01.2024 р. напрям співробітництва громад в Україні характеризується укладенням 415 угод про співробітництво (табл. 3).

Серед проєктів співробітництва значну частину займають договори щодо ремонту доріг, створення полігонів і комплексних систем поводження з твердими побутовими від-

ходами, придбання техніки, ремонту шкіл, поліклінік і спортивних об'єктів; серед інших завдань співробітництва – створення центрів надання адміністративних послуг.

У розрізі областей першість у напрямі організації співробітництва громад належить Рівненській області – 55 договорів, Дніпропетровська – 53 договори, Полтавська – 48 договорів. Процес співробітництва громад не набув розвитку у Донецькій, Луганській, Тернопільській областях (2–6 договорів).

Проблеми та можливості співробітництва територіальних громад України є актуальною темою в контексті децентралізації влади та підвищення ефективності місцевого самоврядування. Інтеграція ресурсів та зусиль може сприяти сталому розвитку громад, покращенню якості життя їхніх мешканців, а також оптимізації використання бюджетних коштів.

Основними проблемами у співробітництві громад є відсутність досвіду в управлінні спільними проєктами, недостатність інформації про

Таблиця 3

Інформація про стан співробітництва територіальних громад України станом на 10.01.2024

Область	Загальна кількість проєктів співробітництва	в тому числі					К-сть тер. громад, що скористалися міжмуніципальним співробітництвом
		ЖКГ	благоустрій	Пожежна безпека	Освіта, охорона здоров'я, соцзабезпечення	інше	
Вінницька	17				9	8	23
Волинська	14		1		5	8	30
Дніпропетровська	53				45	8	65
Донецька	2				1	1	3
Житомирська	8		1		2	5	17
Закарпатська	5		1		2	2	22
Запорізька	17	2			14	1	18
Івано-Франківська	18	1			6	11	56
Київська	15				12	3	20
Кіровоградська	12				6	6	14
Луганська	1					1	2
Львівська	27		3		14	10	44
Миколаївська	10				2	8	22
Одеська	27		1		10	16	32
Полтавська	48	2		9	27	10	66
Рівненська	55			2	31	22	64
Сумська	15				11	4	19
Тернопільська	2				1	1	12
Харківська	22	1			14	7	19
Херсонська	4				2	2	9
Хмельницька	8				7	1	22
Черкаська	8				6	2	14
Чернівецька	16		1		3	12	33
Чернігівська	11				9	2	22
м. Київ							
ВСЬОГО	415	6	8	11	239	151	648

Джерело: сформовано на основі [10]

можливості та переваги співпраці, а також потенційні конфлікти інтересів між громадами. На додаток, бюрократичні перешкоди та складнощі у координації між різними рівнями влади можуть ускладнити процеси взаємодії [15].

Водночас, співробітництво пропонує значні можливості для громад, такі як спільне управління ресурсами, розширення інфраструктури, покращення доступу до якісних послуг, та збільшення інвестицій. Реалізація спільних проєктів може стати каталізатором для розвитку і модернізації, особливо в таких сферах як освіта, охорона здоров'я, і транспорт.

Висновки. Успішне співробітництво потребує чіткої законодавчої бази, прозорих механізмів координації та активної участі громадян у прийнятті рішень. Навчання та обмін кращими практиками між громадами також є критично важливими для подолання викликів та забезпечення ефективної та взаємовигідної співпраці. Співробітництво територіальних громад в Україні є важливим інструментом для досягнення цілей децентралізації та

розвитку місцевого самоврядування. Незважаючи на існуючі проблеми, воно відкриває нові можливості для покращення якості життя та розвитку громад. Для подальшого розвитку цього напрямку необхідно вдосконалювати механізми реалізації співробітництва, зокрема на основі аналізу законодавчої бази та вітчизняного досвіду.

Важливо підкреслити, що для досягнення стійкого розвитку територіальних громад та покращення якості життя їхніх мешканців, важливо активізувати та розвивати співробітництво, використовуючи наявні можливості та активно працюючи над подоланням існуючих проблем.

Тому, проблеми та можливості співробітництва територіальних громад України є складними та різноманітними. Реалізація цих можливостей вимагає системного підходу та координації з різними державними та соціальними структурами, які мають забезпечувати захист прав, свобод та законних інтересів громадян, зокрема дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонюк Н. А., Процик О. С., Любка В. В., Жеребук Ю.-Д. Р., Савка В. Б. Система управління соціально-економічним розвитком територіальних громад у сучасних інституційних умовах. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 36. С. 217–224. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7794831>
2. Бурик З. М. Розвиток регіонів та ОТГ в контексті реформи децентралізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 85–90.
3. Baldynyuk V., Tomashuk I. Use of land resource potential of rural territories of Ukraine in the conditions of transformation changes. *The scientific heritage*. 2020. № 50. Vol. 4. P. 6–17.
4. Baldynyuk V. M., Tomashuk I. V. The impact of european integration processes on the development of rural areas of Ukraine. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2021. № 56. Vol. 3. P. 29–40.
5. Васьківська К. В., Пелехатий А. О., Галімух Ю. О., Лозінська Л. Д. Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. С. 45–49.
6. Врублевський О. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування). Видання друге. Київ : ТОВ «Видавництво «ЮСТОН»». 2018. 56 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/upo-loads/library/file/376/2018.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).
7. Галгаш Р. А., Семененко І. М., Білоус Я. Ю., Івченко Ю. А. Розробка прикладного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад України. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 6 (276). С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-5-12>
8. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 13.04.2024).
9. Західна О. Р., Вацяк Д. І., Жовтяк К. В. Формування спроможних територіальних громад як важливий напрям децентралізації в Україні. *Регіональна економіка та управління*. 2020. № 4. С. 40–44. URL: https://sci.lidubgd.edu.ua/bitstream/123456789/7589/1/Регіональна%20економіка%20№4%20%2830%29_2020%20%281%29.pdf (дата звернення: 12.04.2024).
10. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (дата звернення: 14.04.2024).
11. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС) : навчально-практичний посібник / за заг. ред. Толкованова В.В., Журавля Т.В. Київ, 2016. 154 с.

12. Ситник Н. С., Жовтяк К. В. Сучасні тенденції розвитку співробітництва територіальних громад в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 120–126.
13. Татарчук Т. Співробітництво територіальних громад: нові можливості для розвитку. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2019. № 1. С. 40–45. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/1362/> (дата звернення: 09.04.2024).
14. Томашук І. В., Томашук І. О. Розвиток сільських територій України з урахуванням євроінтеграційного поступу держави. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 40–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-6>
15. Томашук І. В., Томашук І. О. Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-81>
16. Томашук І. В. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2021. Том 32 (71). № 4. С. 95–108. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-15>
17. Tomashuk I. V., Baldynyuk V. M. Identification of problems and prospects of rural infrastructure development of Ukraine. *Colloquium-journal*. 2021. № 13 (100). Vol. 3. P. 58–70.
18. Як покращити співробітництво територіальних громад? URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/inter-municipal-co-operation-under-martial-law-in-ukraine-taking-stock-of-existing-practices-and-ways-forward> (дата звернення: 12.04.2024).
19. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Проблемні питання соціально-економічного розвитку регіонів України та пропозиції щодо їх вирішення в контексті реформи децентралізації влади. *Бізнес Інформ*. 2015. № 12. С. 105–115. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-12_0- pages-105_115.pdf (дата звернення: 10.04.2024).

REFERENCES:

1. Antoniuk, N. A., Protsyk, O. S., Liubka, V. V., Zhrebukh, Yu.-D. R., Savka, V. B. (2023). Systema upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom terytorialnykh hromad u suchasnykh instytutsiinykh umovakh [System of management of socio-economic development of territorial communities in modern institutional conditions]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna – Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series*, vol. 36, pp. 217–224. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7794831>. (in Ukrainian)
2. Buryk, Z. M. (2020). Rozvytok rehioniv ta OTH v konteksti reformy detsentralizatsii [Development of regions and UTC in the context of decentralization reform]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, № 23, pp. 85–90. (in Ukrainian)
3. Baldynyuk, V., Tomashuk, I. (2020). Use of land resource potential of rural territories of Ukraine in the conditions of transformation changes. *The scientific heritage*, № 50, vol. 4, pp. 6–17.
4. Baldynyuk, V. M., Tomashuk, I. V. (2021). The impact of european integration processes on the development of rural areas of Ukraine. *Norwegian Journal of development of the International Science*, № 56, vol. 3, pp. 29–40.
5. Vaskivska, K. V., Pelekhatyi, A. O., Halimuk, Yu. O., Lozinska, L. D. (2019). Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Cooperation of territorial communities in conditions of decentralization]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, № 8, pp. 45–49. (in Ukrainian)
6. Vrublevskiy, O. (2018). Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad (bibliotechka mistsevoho samovriaduvannia) [Cooperation of territorial communities (library of local self-government)]. *Vydannia druhe*. Kyiv : TOV «Vydavnytstvo «IuSTON», 56 p. Available at: <https://decentralization.gov.ua/upo-loads/library/file/376/2018.pdf> (accessed: 12.04.2024). (in Ukrainian)
7. Halhash, R. A., Semenenko, I. M., Bilous, Ya. Iu., Ivchenko, Yu. A. (2022). Rozrobka prykladnoho pidkhodu do orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia rozvytku terytorialnykh hromad Ukrainy [Development of an applied approach to organizational and economic support for the development of territorial communities of Ukraine]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dalia – Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl*, № 6 (276), pp. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-5-12>. (in Ukrainian)
8. Zakon Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» vid 17 chervnia 2014 r [Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» dated June 17, 2014]. № 1508-VII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (accessed: 13.04.2024).
9. Zakhidna, O. R., Vatsiak, D. I., Zhovtiak, K. V. (2020). Formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad yak vazhlyvyi napriam detsentralizatsii v Ukraini [Formation of capable territorial communities as an important direction

of decentralization in Ukraine]. *Rehionalna ekonomika ta upravlinnia – Regional economy and management*, № 4, pp. 40–44. Available at: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/7589/1/Rehionalna%20ekonomika%20No4%20%2830%29_2020%20%281%29.pdf (accessed: 12.04.2024). (in Ukrainian).

10. Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia [Monitoring the process of power decentralization and local self-government reform]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (accessed: 14.04.2024).

11. Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad (mizhmunitsypalne spivrobitnytstvo – MMS) [Cooperation of territorial communities (intermunicipal cooperation – IC): navchalno-praktychnyi posibnyk / za zah. red. Tolkovanova V. V., Zhuravlia T. V. Kyiv, 2016, 154 p.

12. Sytnyk, N. S., Zhovtiak, K. V. (2021). Suchasni tendentsii rozvytku spivrobitnytstva terytorialnykh hromad v Ukraini [Modern trends in the development of cooperation between territorial communities in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, № 6, pp. 120–126. (in Ukrainian).

13. Tatarchuk, T. (2019). Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad: novi mozhyvosti dlia rozvytku [Cooperation of territorial communities: new opportunities for development]. *Bukovynskyi visnyk derzhavnoi sluzhby ta mistsevoho samovriaduvannia. – Bukovyna Herald of State Service and Local Self-Government*, № 1, pp. 40–45. Available at: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/1362/> (accessed: 09.04.2024). (in Ukrainian).

14. Tomashuk, I. V., Tomashuk, I. O. (2023). Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy z urakhuvanniam yevrointehratsiinoho postupu derzhavy [Development of rural areas of Ukraine taking into account the country's European integration progress]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii – Change management and innovation*, № 7, pp. 40–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-6> (in Ukrainian)

15. Tomashuk, I. V., Tomashuk, I. O. (2023). Stratehichni osnovy innovatsiinoho rozvytku terytorialnykh hromad [Strategic foundations of innovative development of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-81> (in Ukrainian)

16. Tomashuk, I. V. (2021). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Development of rural areas in the conditions of decentralization of power in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Economics and management*. Tom 32 (71), № 4, pp. 95–108. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-15>. (in Ukrainian)

17. Tomashuk, I. V., Baldynyuk, V. M. (2021). Identification of problems and prospects of rural infrastructure development of Ukraine. *Colloquium-journal*. № 13 (100). Vol. 3. P. 58–70.

18. Yak pokrashchyty spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad? [How to improve the cooperation of territorial communities?]. Available at: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/inter-municipal-co-operation-under-martial-law-in-ukraine-taking-stock-of-existing-practices-and-ways-forward> (accessed: 12.04.2024).

19. Yaroshenko, I. V., Semyhulina, I. B. (2015). Problemni pytannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy ta propozytsii shchodo yikh vyrishennia v konteksti reformy detsentralizatsii vlady [Problematic issues of socio-economic development of the regions of Ukraine and proposals for their solution in the context of the reform of power decentralization]. *Biznes Inform – Business Inform*, № 12, pp. 105–115. Available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-12_0-pages-105_115.pdf (accessed: 10.04.2024). (in Ukrainian)